

HEEFT BELGIË SCHALIEGAS NODIG ?

Thijs Van de Graaf

Sinds de hausse in de niet-conventionele gaswinning in de Verenigde Staten is er een wereldwijde hype ontstaan rond schaliegas en andere niet-conventionele gasproductie. Moet België mee op de kar springen? Deze nota betoogt van niet. België heeft géén schalie- of steenkoolgas nodig. Het zal ons niet onafhankelijk maken van het buitenland qua energievoorziening en het zal niet leiden tot aanzienlijke nieuwe staatsinkomsten of extra tewerkstelling. Niet-conventioneel aardgas is geen vorm van groene energie maar een fossiele brandstof met een nog altijd grote CO₂-afdruk. Gezien de beperkte wereldwijde quota van resterende CO₂ emissies is het veiliger om conventioneel aardgas te gebruiken als transitiebrandstof, aangezien daar minder risico's aan verbonden zijn: contaminatie van de waterhuishouding, onvakkundige verwerking van de geproduceerde toxische stoffen, industrialisering van groene regio's en methaanlekken zijn enkele van de meest voorkomende milieurisico's en problemen die geassocieerd worden met niet-conventionele gaswinning. De niet-conventionele gasector kan onnodige concurrentie opleveren voor de hernieuwbare energiesector, ook al kan aardgas een nuttige functie vervullen als back-up in de elektriciteitssector voor de fluctuerende wind- en zonne-energie. Er is nood aan een geïnformeerd maatschappelijk en politiek debat over de (on)wenselijkheid van niet-conventionele gaswinning in België.

Sinds de hausse in de niet-conventionele gaswinning in de Verenigde Staten is er een wereldwijde hype ontstaan rond schaliegas en andere niet-conventionele gasproductie. Moet België mee op de kar springen? Deze nota betoogt van niet. België heeft géén schalie- of steenkoolgas nodig. Niet-conventionele gaswinning leidt in ons land niet tot aanzienlijk meer energieveiligheid of staatsinkomsten, maar creëert wel onverantwoorde milieuproblemen en dito -risico's, vooral voor het klimaat en de waterhuishouding. Bovendien vormt het mogelijks een bedreiging voor de hernieuwbare energiesector en is er nog geen grondig maatschappelijk debat over de kwestie gevoerd.

Schaliegas en steenkoolgas dragen niet bij tot energievoorzieningszekerheid

Er wordt geschat dat de Limburgse Kempen ongeveer 7 miljard m³ winbaar steenkoolgas hebben. Op een totaal Belgisch jaarverbruik (2010) van 20 miljard m³ is dat echter een peulschil. Het zal ons niet "onafhankelijk" of "autarkisch" maken op energievoorzieningsvlak, want we zullen aardgas moeten blijven importeren uit het buitenland. Bovendien blijven we voor 100% afhankelijk van het buitenland voor onze ruwe aardolie- en steenkoolvoorziening, en in sommige perioden ook voor een aanzienlijk deel van onze elektriciteit. Dat verloopt allemaal vrij probleemloos. Het geïmporteerde aardgas is momenteel vooral Noors en Brits gas uit de Noordzee (35%), LNG uit Qatar (28%), en pijplijngas uit Nederland (25%). Er is momenteel geen "bevoorradingsprobleem" qua aardgas dus hebben we ook geen nood aan een "oplossing" in de vorm van steenkoolgaswinning in de Kempen of in Wallonië, laat staan schaliegaswinning met *fracking*.

Niet-conventioneel gas is géén vorm van groene energie

Vlaams minister Ingrid Lieten heeft een tijd geleden gezegd dat steenkoolgaswinning in Limburg een goede zaak is, want "steenkoolgas is een vorm van groene energie." Dat is een totaal verkeerde inschatting. Akkoord, bij verbranding van aardgas voor elektriciteitsproductie komt tot de helft minder CO₂ vrij dan bij steenkoolverbranding, en ook veel minder andere schadelijke emissies. Maar aardgas is en blijft een fossiele brandstof en dus belastend voor het milieu. Volgens Bill McKibben hebben we nog een resterend "koolstofbudget" van 565 Gigaton CO₂ om opwarming van de aarde te stoppen op 2 graden Celsius. De gekende hoeveelheid fossiele brandstoffen in de wereld bevat echter nog zo'n kleine 2800 Gigaton aan CO₂, dat is vijf keer zoveel als ons

budget. We moeten dus 80% van de olie, gas en steenkoolreserves onder de grond laten om geen klimaatcalamiteiten te ontketenen. De 20% die we dan wel nog kunnen ontginnen, reserveren we beter voor conventioneel gas (bvb. uit Noordzee of uit het Groningse gasveld Slochteren), waar heel wat minder milieurisico's aan verbonden zijn. België zit trouwens helemaal niet op schema voor wat betreft de emissiereductiedoelstelling van -15% tegen 2020 voor de zgn. niet-ETS sectoren (landbouw, gebouwen, transport behalve luchtvaart, afval, ...).

Schaliegas en steenkoolgas = milieuproblemen

Niet-conventioneel gas veroorzaakt heel wat milieuproblemen. De belangrijkste daarvan is ongetwijfeld de impact op onze waterhuishouding. Zowel *fracken* als steenkoolgaswinning door verlaging van hydrostatische druk levert heel wat "geproduceerd water" op, water dat wordt opgepompt samen met het gas en dat heel zout is en gecontamineerd is door chemicaliën, zware metalen, radioactieve stoffen. Dat water moet op vakkundige wijze worden verwerkt om geen schade te veroorzaken, maar de recente geschiedenis van niet-conventionele gaswinning toont aan dat de milieuregels vaak aan de laars worden gelapt. Als het water niet *in situ* kan worden aangeleverd/verwerkt, dan dient het getransporteerd te worden via vrachtwagens wat gigantisch veel zwaar verkeer kan opleveren. Bovendien blijf je uiteindelijk zitten met toxisch afval. Gezien de wereldwijde schaarste aan drinkbaar water is het een *no-brainer* om het niet-conventioneel aardgas in de grond te laten.

Onverantwoorde risico's

Naast de milieuproblemen zijn er onverantwoorde risico's. Er is het risico op methaanlekken. Studies in de VS hebben aangetoond dat thermische elektriciteitscentrales op aardgas slechter kunnen zijn voor het klimaat dan klassieke steenkoolcentrales als ook het methaan wordt in rekening gebracht dat ontsnapt tijdens de winning (Robert Howarth, Cornell University). Methaan is als broeikasgas tot 20 keer "straffer" is dan CO₂. Er is ook het risico op ondergrondse lekken van zowel methaan als gecontamineerd water (methaan kan natuurlijk ook bovengronds lekken). Dat kan leiden tot ontploffingsgevaar en verontreiniging van het drinkwater (cf. brandbaar kraantjeswater). Bovendien leidt het *fracken* tot risico op serieuze aardbevingen, zoals er zich reeds een heeft voorgedaan in het Schotse Lancashire.

Niet-conventioneel gas is geen goudmijn

Bepaalde kranten zien in de niet-conventionele gasvoorraden een nieuw eldorado opduiken (DM, "Gas kan de nieuwe goudmijn van Limburg worden", 21/01/2013) dat een belangrijke financiële injectie kan geven aan de economisch zwaar getormenteerde regio van Limburg. Ook deze stelling is problematisch. De delfstoffen in België horen toe aan de gewesten. De Limburgse Reconversie Maatschappij (LRM) heeft een partnerschap gesloten met het Schots-Australische bedrijf Dart Energy om samen naar steenkoolgas te speuren in de Limburgse Kempen en, desgevallend, te gaan ontginnen. Dart Energy draagt het grootste risico want levert 80% van het investeringskapitaal. Dat betekent ook dat als er vondsten zijn die rendabel kunnen worden geproduceerd, dat buitenlands bedrijf met ongeveer 80% van de winsten zal gaan lopen. Bovendien is de niet-conventionele gaswinning een hoogtechnologisch proces dat niet meteen uitzicht zal geven op duurzame en kwalitatieve jobs.

Concurrentie met hernieuwbare energie

Over de impact van de schaliegasrevolutie op de sector van hernieuwbare energie hoor je verschillende geluiden. Enerzijds zou de hernieuwbare sector in de problemen komen door het goedkope gas. Zon en wind zijn wel gratis maar de installaties zijn vooralsnog duur. Anderzijds zou aardgas ideaal zijn als transitiebrandstof naar een 100% hernieuwbare energievoorziening omdat het de minst CO₂ intensieve is van alle fossiele brandstoffen en omdat flexibele gascentrales ideaal zijn als back-up voor de onregelmatige stroomproductie van hernieuwbare bronnen (zon en wind zijn niet constant voorhanden). Feit blijft dat kapitaal voor de exploratie naar niet-conventioneel aardgas ook in hernieuwbare energie hadden kunnen worden geïnvesteerd met een zekere return qua energie. Een studie van het VITO en Federaal Planbureau toonde eind vorig jaar nog aan dat België, technisch gezien, kan draaien op 100% hernieuwbare energie. Of het ook politiek haalbaar was, daar sprak de studie zich niet over uit, maar technisch kan het wel dus waarom zouden we het niet doen? Omdat het te duur is? Onze huidige fossiele energievoorziening is in feite veel duurder als alle verborgen subsidies en milieukosten in rekening worden gebracht. We betalen nu reeds voor die milieukosten, alleen beseffen we het niet.

Schaliegas heeft geen sociale vergunning

Een andere belangrijke reden tegen winning van niet-conventioneel aardgas in Vlaanderen en België is dat er nog geen echt maatschappelijk debat heeft plaatsgevonden. Er zijn op een paar uitzonderingen na nog maar heel weinig parlementaire vragen over gesteld. De media hebben het thema nog maar pas ontdekt. Toch heeft de Vlaamse regering al een aantal stappen gezet die het mogelijk op een sluipende manier in de richting van effectieve winning duwt. Over zo'n belangrijk thema is een maatschappelijk debat wenselijk. Akkoord, er is traditioneel veel lokale weerstand tegen grote industriële of infrastructuurprojecten (cf. Lange Wapper, Uplage), terecht of niet terecht, maar de essentie hier is dan om ervoor te zorgen dat het publiek voldoende geïnformeerd wordt over de kosten, baten, risico's en belangen.

Bio

Dr. Thijs Van de Graaf is als post-doctoraal onderzoeker verbonden aan de Vakgroep Politieke Wetenschappen van de Universiteit Gent. Hij voert er onderzoek naar vraagstukken van mondiaal energiebeheer.